

Uitreiking Lintje Professor dr. Cees Oudejans, 8 maart 2021

Geachte Professor Oudejans, beste Cees,

Welkom in de raadzaal van het gemeentehuis in Amstelveen. U vraagt zich ongetwijfeld af waarom u hier bent. En waarom uw kinderen, kleinkinderen, andere familieleden en bekenden, hier zijn. Ze zijn hier voor u. Het liefst hadden we nog meer mensen uitgenodigd maar vanwege corona zijn we genoodzaakt het gezelschap beperkt en op gepaste afstand te houden.

U dacht dat u vandaag met uw kinderen naar het strand zou gaan. 8 maart is een bijzondere dag voor u vertelde uw dochter Kim. Het wordt ongetwijfeld een memorabele dag. Want vandaag willen we nogmaals stilstaan bij uw indrukwekkende loopbaan bij het VU Medisch Centrum, tegenwoordig het Amsterdam UMC.

Op 3 februari jl. nam u afscheid van het Amsterdam UMC. U heeft daar meer dan 30 jaar gewerkt als arts-onderzoeker en hoofd van het Moleculair Biologisch Laboratorium van de Afdeling Klinische Chemie. In die jaren heeft u vele onderzoeken bedacht, gefinancierd en gesuperviseerd.

Het is onder meer uw verdienste dat zwangere vrouwen tegenwoordig op een veilige manier getest kunnen worden op mogelijke erfelijke afwijkingen bij hun ongeboren kindje. En dat we nu beter weten waarom sommige vrouwen een zwangerschapsvergiftiging of een andere zwangerschap-gerelateerde aandoening krijgen. Ik zeg het nu even in 2 zinnen, maar daar liggen jaren aan onderzoek en vele uren werk, doorzettingsvermogen en even zoveel geduld aan ten grondslag.

Laten we bij het begin beginnen. Na uw studie geneeskunde promoveerde u op de moleculaire biologie van aandoeningen tijdens de zwangerschap. Vanaf toen heeft u dit vakgebied niet meer losgelaten. Uw werk is op wetenschappelijk niveau van grote betekenis. Maar zeker zo belangrijk is de 'menselijke' betekenis ervan. Zwangere vrouwen kunnen nu makkelijker, betrouwbaarder en zonder risico's onderzoek laten doen naar eventuele erfelijke aandoeningen bij hun ongeboren kindje.

Samen met professor Dennis Lo uit Hongkong heeft u baanbrekend onderzoek verricht naar en aan de wieg gestaan van de invoering van wat nu de Niet-Invasieve Prenatale Diagnostiek test heet, beter bekend als de NIPT-test. U bent in feite een van de founding fathers van de test.

Voor wie het niet meer helemaal paraat heeft: bij de NIPT test wordt na ten minste elf weken zwangerschap bloed van de vrouw afgenomen om erfelijke chromosomale afwijkingen bij het ongeboren kindje aan te tonen, zoals het Down syndroom. De NIPT test heeft dus geen risico voor de zwangerschap. Daarbij is de test betrouwbaarder dan de zogenaamde combinatietest (nekplooi en bloedtest) en zijn de veel risicovollere vlokken-test en vruchtwaterpunctie bijna niet meer nodig.

De NIPT test is inmiddels standaard onderdeel van de zwangerschapszorg. In Nederland hebben we ongeveer 170.000 zwangerschappen per jaar. Iets minder dan de helft van de vrouwen kiest voor een NIPT test.

Iedereen die een kind heeft weet hoe spannend een zwangerschap is. Iedere keer weer. Zou het kindje gezond zijn, groeit het goed. Als ik me laat testen, wat zijn dan de risico's voor de zwangerschap? Zwangere vrouwen zijn vaak heel sterk maar kwetsbaar als het om hun kindje gaat. Dat er nu op een veilige manier prenataal onderzoek kan worden gedaan is een grote stap voorwaarts.

De NIPT test was er natuurlijk niet zomaar. Samen met Professor Lo werkte u eerst aan zogenaamde DNA markers. Als eerste toonde u aan dat die markers gebruikt konden worden om via het bloed van de moeder DNA van het ongeboren kind op te sporen voor prenatale screening. Die onderzoeken waren de spreekwoordelijke kraamkamer voor de NIPT test.

Maar u bent op een veel breder vlak bezig geweest met zwangerschap-gerelateerde aandoeningen. U heeft ook onderzoek gedaan naar voorspellers, biomarkers, voor aandoeningen zoals zwangerschapsvergiftiging (pre-eclampsie) en het HELLP syndroom. Pre-eclampsie en HELLP zijn ernstige zwangerschapsziekten waarbij vrouwen aan het einde van hun zwangerschap gezondheidsproblemen krijgen en het kindje niet meer goed groeit. Lastige van dit soort aandoeningen is dat ze nu nog onvoorspelbaar zijn en dat er nog geen adequate therapie voor is.

Lange tijd was ook onduidelijk wat de oorzaak was. Door uw onderzoek is duidelijker geworden wat er mis gaat bij deze aandoeningen. Het blijkt te ontstaan in de genen van de ongeboren baby. U kunt veel beter dan ik uitleggen, hoe dat precies zit. Het mysterie is nog niet opgelost, maar de uitkomsten van uw onderzoek helpen bij het zoeken naar

nieuwe therapieën en markers voor deze aandoeningen. Zo is door u recent een bloedtest ontwikkeld waarmee vroeg in de zwangerschap te zien is of een vrouw zwangerschapsvergiftiging krijgt.

Uw werkklust blijkt ook uit de lange reeks van wetenschappelijke publicaties van uw hand in tijdschriften zoals Nature Genetics en de British Medical Journal. Daarbij bent u reviewer voor meer dan tien vooraanstaande wetenschappelijke tijdschriften. Professor Oudejans, uw tomeloze inzet en gedrevenheid voor uw vak gecombineerd met een scherpe geest en enorme daadkracht hebben eraan bijgedragen dat de zwangerschapszorg voor vrouwen aanzienlijk is verbeterd.

Collega's omschrijven u als een kundige, bevlogen en innovatieve onderzoeker. U staat bekend als een wetenschapper in hart en nieren, een betrokken collega, inspirerend en prettig om mee samen te werken. Iemand die goed voor zijn mensen zorgde. Dat gold ook voor de vele promovendi die u begeleidde.

Het zal even wennen zijn, nu u gestopt bent met werken. De onderzoeker in u bewandelt altijd nieuwe wegen. Ik begrijp dat u met cello- en schilderles bent begonnen en dat u binnenkort naar Indonesië hoopt te gaan om uw kennis over te dragen.

U bent zelf heel bescheiden over wat u allemaal gedaan heeft. Er zijn mensen die daar anders over denken. Het idee om u voor te dragen voor een koninklijke onderscheiding komt van uw vrouw die helaas enkele jaren geleden overleden is. Uw dochter Kim heeft de zaak in gang gezet, omdat uw kinderen, net als uw vrouw, ontzettend trots zijn op wat u heeft gedaan. Hun wens werd van harte ondersteund door de collega's van het Amsterdam UMC. Zij zitten hier ook in de zaal.

Het doet mij dan ook een groot genoegen u te mogen vertellen dat het Zijne Majesteit heeft behaagd u te benoemen tot Ridder in Orde van de Nederlandse Leeuw.